

MIRE VALÓ A SZEGEDI KIÁLLÍTÁS?*

Iparművészeti kiállítást rendezünk Szegeden.

Van-e rá szükség? Időtöltés-e csupán, vagy közszükségletnek a kielégítése?

A közömbösek, s a maguk ős állapotának védelmezői talán úgy válaszolnának, hogy: haszontalan költekezés! Eddig is megvolt Szeged iparművészeti kiállítása nélkül, ezután is meg lett volna. A kereskedelemügyi, meg a közoktatásügyi miniszterek bizony okosabban is bánhatnának az adófillérekből összeszedett közpénzekkel, mikor olyan nagy a szegénység és drágaság mindenfelé az országban.

Hát az igaz, hogy több jólét is ránk férne. Könnyebben is, szebben is élhetnénk, mint a hogyan élünk.

De hol az oka, hogy így vagyunk?

Nem mondom, hogy tőlünk nem függő okai is ne lennének ennek az állapotnak; de csak egy kis elfogulatlan őszinteség, és be kell vallanunk, hogy a legfőbb okok gyökerei mi-magunkban vannak. Mi magunkban, a mi napkeleti nembánomságunkban, maradi virtusainkban, a saját hibáink vak szeretetében, az idegenek élelmesége iránt való rendületlen türelmünkben, és a mi jóságos kövér termőföldünk erejének és hatalmának szerfölött való túlbecsülésében. Sokat bízunk az elemekre, a szerencsére, és keveset a magunk feltalálására és

energiájára. Szeretjük a kétszert. S mert ez tudva vagyunk rólunk, idegen, munkásabb országok szorgalmasan szállítják nekünk a kétszert, és pedig, közömbösségünkre számítva, az alját annak, a mit maguknak alkottak. Mi eladjuk nekik a föld nyers termékét, aztán visszavásároljuk tőlük feldolgozott alakban. S e két processzus közé esik az ő szorgalmuk és értelmességök díján túl a többszörös kereskedelmi közvetítés zsaroló százalékaiban, és az árú selejtességében kifejezett óriási veszteségünk, mely anyagi erőinket szípolozza és elsorvasztja.

Ez az ügynek materiális része. Nem kerül nagy fáradságba számot vetnünk az erkölcsi vonatkozásokkal is, melyek a lélek teremtő erőinek és nemesebb kívánalmainak elernyedése felé nyitnak perspektívát. A születésnek és az örökölt vagyonnak sehol sem oly körülzárt szabadalma a teljes munkátlanlás, s a tőkének a henyeség, mint nálunk. Az érzelmeket és együtt ható erőket szétválasztó politizálásban sehol sincsenek annyira felolvadva a néprétegek, mint nálunk. A nyerstermelés uralmával együtt járó parlagi ösztönök sehol sem állják útját annyira az alkotó energia és a szép életre törekvés magasabb lendületének, mint nálunk.

Azért mikor a kormányzat, az emelkedettek színvonalán érző és gondolkodó társadalom támogatására számítással, a közfigyelmet az ipari és művészeti tevékenység felé irányítani törekszik, nagy és megmérhetetlenül fontos

* A szegedi kiállítás alkalmából kiadott emlékkönyvből. A szerk.

hivatást teljesít. Hivatást szociális, közgazdasági és közművelődési értelemben.

A népfajok fennmaradása és boldogulása a szerint alakul, hogy értelme és izlése munkájával mily eredményeket tud felmutatni. Az ipari munka elsőbbsége a népfaj elsőbbségét jelenti. A XIX. század az ipari munka kialakulásának százada, s a XX. század rohanvást halad tovább előre az ipar jegyében. A nyerstermelés a gyarmatokba, s a túlterjedt országok pusztáira szorul vissza. Közeleg az idő, hogy hazánk nyerstermelése már nem fogja bírni a versenyt az ősbibb erejű, olcsóbban kínáló földek termelésével. A gazdasági vámháború fegyvereit köszörülük ellenünk, s több oly nyerstermékünk van, melyek fölött már is napirendre tértek az ipari államok.

Magyarország soha sem mondhat le a földművelésről, de bajba kerül, ha csakis arra támaszkodik, és nyerstermékeinek feldolgozására magát nem képesíti. Itt az idő, hogy a szó teljes értelmében *iparkodnia* kell.

A modern ipar egyrészt a gépi és kézi munka szövetségén, másrészt párhuzamos fejlődésén alapul. A kézi ipart a közelmúlt korszakban nyomta és pusztította a gyorsan, tömegesen és olcsón termelő gépi ipar, — azért a gépi ipar elfajult és nagyrészt izléstelené vált.

A XIX. században a gép hatalmassá tette az ipart, de kiirtotta belőle a művészetet, megmételtyezte a közizlést. Lélektelen, rideg és hazug használati tárgyakkal halmazta el az embert. A gépre nézve semmi technikai erőszak sem lévén lehetetlen, meghamisította az anyagokat, papirosból bőrt, selymet, fát, fából követ, festékből szövetet hamisított, romló anyagot az

állandóság színébe bújtatott, hitvány szerkezetet ízléstelen cicomákkal tartart el. Egyszóval: hazudott és hazugságra tanított.

A művészetnek kellett jönnie, hogy az ipar megtisztuljon s megnemesedjék.

A művészetnek legfőbb lényege az őszinteség lévén, legelőbb is az anyagot és a szerkezetet helyezte vissza jogaiba. *Az anyagnak becsületes érvényre jutása, és a célnak tiszta nyilvánulása született meg a művészetnek az iparra való befolyásából.*

Ez az iparművészet, a művészi ipar.

Az iparban a művészet az, a mi a testben a lélek; ez teszi elevenné, széppé, értelmessé, céltudatosá.

A művészet adja meg az iparnak kulturális és közgazdasági jelentőségét. Az alig valamit érő nyers anyagból is örök becsü művet létesít. S nem jelentegazdagodást, ha én egy alig néhány forintot képviselő fadarabból, vagy egy marék nedves agyagból százakat érő műtárgyat tudok az én kezem munkájával és izlésemmel elővarázsolni?

A művészi ipar fogalmát azonban ne tessék a gazdagok fényűző kíváncsival azonosítani. A művészi ipar ki tudja azokat is elégíteni, de a legszerényebb viszonyokhoz is tud alkalmazkodni.

Az iparművészet az emberi műveltség szükségleteinek szülötte és egy-szersmind kielégítője.

Ha az embert körülvevő tárgyak összesége bármily egyszerű is, de őszinte és céltudatos, vagyis szép és jó: az ember olyan környezetben van, melynek hatása, a legnemesebb értelemben véve, nevelő. Az ily környezet neveli az ember lelkét minden szépre szomjassá, és minden hamistól, rúttól tartózkodóvá. Ez a környezet varázsolja át az állat-nyagynak, a fáradt testnek

pihenő helyét a lélek szeretett otthonává. A lakásból otthont csinál. A kinek lakása vásári, hazug, nyeglén cifrázkodó tárgyakkal van tele, azt nekem jogom van elítélni, mert ő maga is csak hazudja a művelt embert, de nem az. Annak az embernek nincs otthona!

Pedig — talán mondanom sem kellene — az ember-nevelésben, a társadalom fejlesztésében, a nemesebb érzések és gondolatok kialakításában legnagyobb szerepe az *otthonnak* van.

Iparművészeti kiállítást rendezünk Szegeden. Hazai termékeket mutatunk. Van köztük sok olyan, mely bátran megállhat a művelt világ iparművészeti alkotásai mellett, de vannak kezdetlegesebbek, tétovázóbbak is. Egyenletesen magas színvonalú kiállítást rendeznünk csaknem lehetetlen lett volna, mert a hazai iparművészet eddig mostoha gyermeke lévén a társadalomnak, nyugodt, biztos erőre még nem kaphatott. A nagy magyar alföld különösen távol állott eddig a művészi ipartól; azért mikor Szegeden, az alföldnek e gyönyörűen fejlődő kulturális fővárosában, e szép város polgárainak nemes hevülete, és az államkormányzat tervszerű gondoskodása lehetővé tette a magyar művészi ipar bemutatkozását, egy szebb jövő elősejtelmének öröme költözik lelkünkbe.

Fajunkat — jelenségek igazolják — oly gazdag erű művészeti tehetséggel áldotta meg a természet, hogy, ha ennek általános megértéseig eljuthatunk, az ipari és művészeti lendület szárnyain eddig nem is sejtett kultúrai magasságokba emelkedünk.

Isten segítsen!

Dr. K. Lippich Elek.

MODERN IPARMŰVÉS ZET ÉS A KÖZÖNSÉG.*

A ki először sétál végig egy modern iparművészeti kiállításon, először csak azt fogja érezni, hogy itt merőn más formájú, más díszű tárgyakat lát, mint a melyeket addig látott. Azt kétségkívül megállapíthatja a laikus is, hogy mindez szokatlan és új. De rögtön utána a kérdések egész sora torlódik fel elméjében. Igaz, hogy ez mind új, de hogyan értem meg ennek a sok holminak formáját, miképen közeledjem hozzájuk, mi az, a mit bennük jónak és szépnek mondhatok, mi bennük a még kiforratlan vagy hibás? Miután az egész eddigi esztétika megdőlt, minő mértékkel mérjek, mit tartsak benne erénynek, mit hibának? Mert hogy nem minden modern tárgy remekmű, az bizonyos, hisz annyiféle a szerzőik tehetsége. Hol van tehát az Ariadne-fonal, a mely ebben az új labirintusban tájékoztatón elvezet?

Ezek a kérdések a legtermészetesebbek. És szükséges, hogy rájuk lehetőleg világosan válaszoljunk. A közönségnek joga van e tájékozódásra, a felelet pedig nem fáradságos. Voltaképen nagyon egyszerű az egész modern művészi ipar megértésére; mérlegelésére bárki képessé válik, ha mindig, valahányszor szemben találja magát ilyen tárgyakkal, a műipar néhány egyszerű alapelvét tartja szem előtt. Ilyen fontos elv például az, hogy a használati tárgy első sorban gyakorlatias, azaz praktikus legyen, mentül jobban megfeleljen a céljának. Azután hogy hű legyen anyagához, azaz a gipszet ne fessék bronznak, a falvakolatot fának. Ezek elemi dolgok, minden jó ízlésű ember érzi és ösmeri, de vannak ennek az elvnek árnyalatai, a melyek ellen még ma is sok bünt követnek el. Vegyük

* Szemelvény a szegedi városház dísztermében szeptember hó 15-én tartott felolvasás szövegéből.